

การให้ความหมาย พฤติกรรมจิตอาสาและกระบวนการขัดเกลาสังคมที่
เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*
MEANING, VOLUNTEER BEHAVIOR AND SOCIALIZATION PROCESSES
THAT SUPPORT VOLUNTEER BEHAVIOR OF STUDENTS FOR
SURAT THANI RAJABHAT UNIVERSITY

ชญชิตา ทิพย์ญาณ

Chananchida Tipyann

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

E-mail: chananchida.tip@sru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการให้ความหมายและลักษณะพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี และ 2) ศึกษาปัจจัยการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาเอกสาร ศึกษาภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ตัวแทนนักศึกษาคณะการศึกษาศึกษา ทั้ง 6 คณะ ๆ ละ 5 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และสรุปเป็นภาพรวมผลการศึกษาพบว่า 1) ความหมายของจิตอาสา คือ การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจ สมัครใจ การนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีกระบวนการการทำงานจิตอาสา ประกอบด้วย การวางแผน การลงมือทำ การติดตามและประเมินผล ในลักษณะของผู้ที่มีจิตอาสา คือ เป็นผู้มีจิตใจเสียสละ โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ และทำแล้วไม่คิดว่าสิ่งนั้นเป็นภาระงาน แต่ทำจากความพึงพอใจและสมัครใจ โดยแสดงพฤติกรรมคือ มีความตระหนักรู้ และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก มองเห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งที่เป็นของส่วนรวม และ 2) ปัจจัยการขัดเกลาทางสังคมคือ กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่บุคคลในสังคม ได้รับการอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ 1) สถาบันครอบครัว

---

* Received 11 November 2021; Revised 20 December 2021; Accepted 24 December 2021

2) สถาบันการศึกษา 3) กลุ่มเพื่อน 4) สถาบันสื่อสารมวลชน และ 5) สถาบันศาสนา ผ่านกระบวนการคือ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา การเป็นแบบอย่าง การลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล สร้างกฎเกณฑ์ ข้อตกลงร่วมกัน และการให้เรียนรู้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ: การให้ความหมาย, พฤติกรรมจิตอาสา, การขัดเกลาทางสังคม, นักศึกษา, จิตอาสา

Abstract

The objectives of the research article were to 1) study the meaning and characteristics of volunteer behavior of students of Surat Thani Rajabhat University, and 2) study the socialization factors that support volunteer behavior of students for Surat Thani Rajabhat University. This was a qualitative research that studies data from documents, field study, in-depth interviews, focus group. By was selected purposive sampling, key informants include student representatives from the Student Organization, all 6 faculties, 5 people each, totaling 30 people, content analysis data and summarized overall. The study was found that: 1. meaning of volunteerism is Helping others and society voluntarily, voluntarily, thinking of the common good over the personal benefit. Without expecting anything in return there is a volunteer work process that consists of planning, doing, monitoring and evaluation. Characteristics of volunteers are has a self-sacrificing heart, is generous, generous, generous, and does not think that it is a task, but out of satisfaction and voluntary. By Behavior performance are has awareness and taking into account the benefits and happiness of the public and society as the main See the value of taking care of the common things. And 2. socialization factors are social learning process in which individuals in society trained and transmitting and cultivating culture both directly and indirectly, namely 1) family institutions, 2) educational institutions, 3) friends groups, 4) mass communication institutions, and 5) religious institutions. Through the process is verbal training/teaching Role Modeling Punishment Motivation with Rewards Establish Rules and Consensus and self-learning.

Keywords: Meaning, Volunteer Behavior, Socialization, Student, Volunteer

บทนำ

จิตอาสาถือเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งควรได้รับการปลูกฝังให้คนในสังคม คุณธรรมเป็นสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงามมีลักษณะเป็นภาวณามธรรมอยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม การเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรมจึงเกี่ยวข้องกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเชื่อกันว่าหากสามารถเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึกแล้ว ก็จะมีส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (ทีศนา แคมมณี, 2553) ในขณะเดียวกันสังคมในยุคปัจจุบันเป็นสังคมยุคใหม่ของ “Gen A” หรือ “*Generation Active/ Active Citizen*” หรือพลเมืองสร้างสรรค์ พลเมืองตื่นรู้ ที่รู้จักการแบ่งปัน จึงถือกำเนิดขึ้นเพื่อให้ทุกคนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อให้เป็นประเทศไทยน่าอยู่ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่สำคัญต่อการสร้างความเป็นพลเมืองที่ตระหนักรู้ถึงการทำประโยชน์เพื่อส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนการสร้างพลเมือง” เพื่อสร้าง “*คนรุ่นใหม่*” ให้เป็น “*กำลัง*” สำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้น่าอยู่ตามแนวทางพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรที่ทรงให้ความสำคัญกับโครงการ “*จิตอาสาเราทำความดี ด้วยหัวใจ*” เพื่อส่งเสริมให้คนไทยสมัครสมานสามัคคี มีความเสียสละสร้างสรรค์ความดีเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน (ฐานเศรษฐกิจ, 2564) ทั้งนี้ การพัฒนาสังคมสามารถร่วมกันทำได้ในหลากหลายวิธีการ และหนึ่งในนั้น คือการพัฒนาคน เพราะคนเป็นกลไกหลักในการพัฒนาสังคมประเทศชาติในทุกทาง ปัจจัยหลักในการพัฒนาสังคม คือการพัฒนาเยาวชน เพราะการพัฒนาเยาวชนเปรียบเสมือนการ สร้างครอบครัว เพื่อก้าวสู่การขยายตัวไปในกลุ่มใหญ่ของคนในสังคมโดยรวม การพัฒนาเยาวชนถือเป็นทุน มนุษย์ที่มีคุณภาพต่อสังคม การพัฒนาเยาวชนควรเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย เป็นระยะของการเปลี่ยนแปลงจากการ เป็นเด็กเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่ ควรเร่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเอง (Udom, C. et al., 2016)

การเสริมสร้างความรู้ทักษะความสามารถรวมทั้งคุณธรรมจริยธรรมในลักษณะจิตสาธารณะ หรือจิตอาสาให้กับเด็กและเยาวชน มีความสำคัญและควรเร่งดำเนินการจัดทำเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันและลดสาเหตุของปัญหาเยาวชนในสังคม เป็นการเตรียมพร้อมให้กับเยาวชนก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 โดยใช้การปลูกฝังจิตอาสาที่มีวิธีการที่สำคัญคือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญา โดยมีพื้นฐานของกระบวนการทางปัญญาที่มีผลต่อพฤติกรรมและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่สามารถนำไปใช้พัฒนาบุคคล การสร้างเสริมจิต อาสาให้มีความสำคัญทั้ง 3 มิติ ประกอบด้วย มิติพฤติกรรมคือ การกระทำที่ถูกต้อง มิติทางจิตใจคือ ความภาคภูมิใจในสิ่งที่ถูกต้อง และมิติทางปัญญาคือ ความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ทำ (Sutthirat, C. , 2012) ดังนั้น การปลูกจิตสำนึกให้มีจิตอาสา ตระหนักถึงการเป็นผู้ให้มากกว่า

ผู้รับ จากสภาพแวดล้อมในสังคมการกระตุ้นในด้านคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการอบรม ฝึกฝน ชัดเกล้า ตั้งแต่เยาว์และพัฒนาไปเป็นตามลำดับจนถึงวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ โดยผ่านกลไกเชิงสถาบันของสังคมที่ต้องเข้ามามีบทบาทร่วมในการเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมจิตอาสา (กรรยา พรรณนา, 2559) ซึ่งไม่ใช่เพียงเป็นแค่บทบาทของสถาบันการศึกษาเท่านั้น หากยังหมายความถึง สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ผ่านกระบวนการชัดเจนทางสังคม เน้นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การเรียนรู้บทบาท กฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ ที่สมาชิกพึงประพฤติปฏิบัติในฐานะพลเมืองที่ดีของสังคม การพัฒนาคนให้มีคุณภาพจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมประเทศชาติที่มีคุณภาพด้วยเช่นกัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สาธารณูปโภค การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สุขอนามัย สุขภาพร่างกายและจิตใจ และความมั่นคงในการดำเนินชีวิต การพัฒนาคนสามารถทำได้ในทุกช่วงวัย โดยส่วนใหญ่สังคมให้ความสำคัญและมุ่งสร้างการพัฒนาคนในวัยเด็กและเยาวชน (จันทนา อุดม และคณะ, 2559) ซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ การรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป ดังนั้น ช่วงระหว่างวัยของเยาวชนจึงมีความสำคัญมาก การสร้างการเรียนรู้ในวัยนี้เป็นสิ่งจำเป็นเสมือนเป็นทิศทางของชีวิตและทิศทางของสังคมในอนาคตต่อไป (บุษราภรณ์ ดีเยาว์, 2561)

ดังนั้น การสร้างการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมงานจิตอาสามีส่วนเสริมสร้างการพัฒนาตนเองเป็น กระบวนการชัดเจนทางสังคมที่จะเกิดขึ้นกับตัวเยาวชนด้วยการลงมือกระทำและปฏิบัติ เกิดเป็น ประสบการณ์ทักษะชีวิตใหม่ ๆ ในสังคมสิ่งแวดล้อมภายนอกที่แตกต่างนอกเหนือจากห้องเรียน สถานศึกษา ครอบครัวที่ใช้ชีวิตตามความคุ้นชิน กระบวนการนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนตนของเยาวชน ในด้านความคิด จิตใจ และพฤติกรรมบนพื้นฐานของการให้ การช่วยเหลือและการแบ่งปันเสียสละ อันเป็น หลักการของการทำงานจิตอาสา (บุษราภรณ์ ดีเยาว์ และคณะ, 2562) การเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องผ่านกระบวนการชัดเจนทางสังคม เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติและอุดมการณ์ที่ดีในการเป็นแบบอย่างของพลเมืองรุ่นใหม่ในสังคม (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2560) และสามารถขับเคลื่อนสังคมไปสู่สังคมแห่งการเอื้อเฟื้อต่อกันอันเป็นรากฐานของสังคมแห่งความสุข ในฐานะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นการพัฒนาท้องถิ่น เน้นการบริการวิชาการให้แก่ชุมชนท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นต้องที่ต้องมีบทบาทในการชัดเจนทางสังคมเพื่อสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีจิตอาสาเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของบัณฑิตราชภัฏในฐานะบัณฑิตของพระราชาที่รับใช้สังคมชุมชนท้องถิ่นอย่างสมบูรณ์ เพื่อสนองนโยบายการเป็นพลังแห่งแผ่นดิน (ประวิภา อัสโย, 2557) และยังเป็นการเตรียมความพร้อมต่อเยาวชนในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรมเต็มเต็มความเป็นมนุษย์ของตนเองให้สมบูรณ์ (บุษรา

ภรณ์ ตีเยาว์ และคณะ, 2562) จากภาพปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องการให้ความหมาย พฤติกรรมจิตอาสาและกระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เพื่อศึกษาถึงความหมาย ความสำคัญ พฤติกรรมจิตอาสา และกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่เป็นประโยชน์ในเชิงรูปธรรม นำไปสู่การพัฒนาวิธีการส่งเสริมหรือแก้ไขปัญหาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือสังคม และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ตลอดจนเป็นแนวทางให้กับมหาวิทยาลัยในการเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาให้กับนักศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองที่มีจิตสาธารณะในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการให้ความหมายและลักษณะพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยศึกษาเอกสาร ศึกษาภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม เลือกรูปแบบตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขตวิจัย

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ตัวแทนนักศึกษาคณะการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ครอบคลุมทั้ง 6 คณะ ประกอบด้วย คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการจัดการ คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะนิติศาสตร์ โดยเลือกนักศึกษาที่ทำงานในสโมสรนักศึกษาของแต่ละคณะ คณะละ 5 คน จำนวนทั้งสิ้น 30 คน โดยเลือกรูปแบบตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีเหตุผลการเลือกรูปแบบนี้ 1) นักศึกษาที่ทำงานในสโมสรนักศึกษา 2) ได้รับการยอมรับจากองค์กรต่าง ๆ มีวุฒิปัตรีหรือรางวัลในด้านจิตอาสา และ3) ทำงานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับจิตอาสา มากกว่า 2 ปี

1.2 เนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายและความสำคัญของจิตอาสา พฤติกรรมจิตอาสา การขัดเกลาทางสังคม และกระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านกิจกรรมของสถาบันต่าง ๆ

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำงานเกี่ยวกับจิตอาสา หรือเข้ารับการฝึกอบรมผ่านหลักสูตรจิตอาสา 904 มาแล้วอย่างน้อย

1 หลักสูตร จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.67 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.75 ถือว่าแบบสัมภาษณ์มีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ และตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดด้วยเทคนิคสามเส้าโดยตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าถูกต้องเพียงพอและความเชื่อถือได้ของข้อมูลว่าจะสามารถตอบปัญหาของการศึกษาได้อย่างครบถ้วน จากนั้นจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 4 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) ความหมายและลักษณะพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษา และ 3) ปัจจัยการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษา

3. ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง แบ่งเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 ศึกษาความหมายและลักษณะพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษา ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการบันทึกเสียงและภาพถ่าย และระยะที่ 3 ศึกษาปัจจัยการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษา ใช้การสนทนากลุ่ม

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำผลการศึกษามาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม

ผลการวิจัย

การศึกษาการให้ความหมายและลักษณะพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี พบว่า

1. ความหมายของจิตอาสา คือ การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจสมัครใจ การนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน การกระทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งมีกระบวนการในการทำงานจิตอาสา ประกอบด้วย การวางแผน การลงมือทำ การติดตามและประเมินผล และการปรับปรุงมาตรฐานในการทำงาน ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“จิตอาสาคือการตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน เป็นการอุทิศตนทำงานเพื่อส่วนรวม มีน้ำใจ รู้จักแบ่งปัน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และทำประโยชน์โดยไมหวังผลตอบแทน เช่น การแบ่งปัน การปรารถนาดี การไม่เอาเปรียบผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม” (นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2564)

2. ลักษณะของจิตอาสา คือ ผู้ที่กระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่สมควรกระทำ และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง เป็นผู้ที่มีจิตใจเสียสละ โอบอ้อมอารี จิตที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้ำใจ และกระทำแล้วไม่คิดว่าสิ่งนั้นเป็นภาระงานที่ต้อง

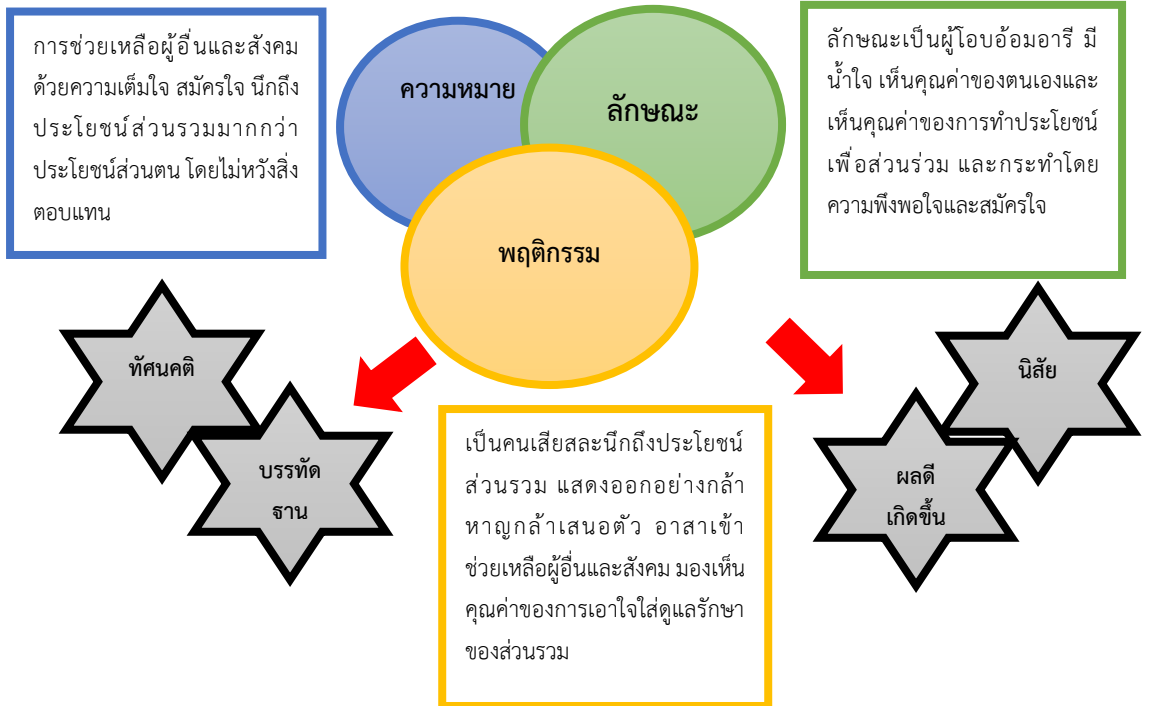
กระทำตามหน้าที่ แต่กระทำจากความพึงพอใจและสมัครใจ ซึ่งมีจิตที่พร้อมเป็นอาสาสมัคร ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“เรามีการรวมกลุ่มของนักศึกษาในรูปแบบของชมรมหรือสโมสร เพื่อดำเนินกิจกรรมเชิงประเด็นทางสังคมต่าง ๆ พร้อมเป็นอาสาสมัคร เช่น การพัฒนาชนบท การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การช่วยเหลือสังคม และการดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายจิตอาสาสถาบันอื่น ๆ ” (นักศึกษาคณะครุศาสตร์, 2564)

3. พฤติกรรมของจิตอาสา คือ ผู้ที่แสดงออกถึงความสมัครใจในการช่วยเหลือผู้อื่น มีความตระหนักรู้ และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก มองเห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม โดยการเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมใน เรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสาเหตุของการเกิดพฤติกรรม ได้แก่ ทัศนคติ บรรทัดฐาน นิสัย และผลดีที่เกิดขึ้น ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“พฤติกรรมจิตอาสาเป็นการแสดงออกว่าคนนั้นมีความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ รวมถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น” (นักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์, 2564)

สามารถสรุปการให้ความหมายและลักษณะพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สรุปการให้ความหมายและลักษณะพฤติกรรมจิตอาสา

การศึกษาปัจจัยการขัดเกลาสังคมที่กระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี พบว่า การขัดเกลาสังคมเป็นกระบวนการเรียนรู้ ทางสังคมที่บุคคลในสังคม ได้รับการอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมทั้งทางตรง โดยการอบรมสั่งสอนตามแบบแผนสังคม และทางอ้อมโดยเป็นแบบอย่างหรือสร้างความเคยชิน มีรายละเอียดดังนี้

1. สถาบันครอบครัว พบว่า เป็นสถาบันแห่งแรกที่สำคัญในสังคมมนุษย์ที่ให้ความรักความอบอุ่นกลม่อกลม่า ใกล้ชิดเรามากที่สุด เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมที่ถือได้ว่าเป็นหลักที่สำคัญที่สุด มีกระบวนการขัดเกลา เช่น วิธีการอบรมสั่งสอนด้วยวาจา การทำตนให้เห็นเป็นแบบอย่าง การลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล สร้างกฎเกณฑ์ ข้อตกลงร่วมกัน และการให้เรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย 1) การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา โดยการสั่งสอนจะเป็นการสอนเรื่องความเสียสละ การเป็นผู้นำ การสอนให้เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สอนให้ใช้เหตุผล และเลี้ยงแบบให้ความเป็นอิสระรับฟังความคิดเห็น สอนให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และรับผิดชอบต่อสังคม 2) ทำตนให้เป็นแบบอย่าง บิดามารดา หรือญาติพี่น้องทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง โดยผู้ข้อมูลเคยได้เห็นการกระทำตั้งแต่วัยเด็ก ได้เลยซึมซับพฤติกรรมโดยปริยาย 3) ชักชวนไปร่วมกิจกรรม บิดามารดา ปู่ย่าตายายจะชักชวนให้ไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่อาศัยอยู่ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมการช่วยเหลือวัดในวัน

สำคัญ ขวนไปทำกิจกรรมจนรู้สึกมีความสุขและชอบที่จะทำ 4) ประสบการณ์การทางสังคม ในครอบครัวที่มีบทบาททางสังคมก็จะมีประสบการณ์ในด้านการทำงานด้านจิตอาสาเพื่อสังคม และเป็นประสบการณ์ที่ในวัยเด็ก ที่ทำให้เกิดความตระหนักที่อยากจะทำเรื่อย ๆ ถือเป็นประสบการณ์ที่ดีทางสังคม 5) การทำกิจกรรมทางสังคม เป็นกิจกรรมทางสังคมที่เข้าไปร่วมทำกิจกรรมจิตอาสาต่าง ๆ ทำให้เราได้ปฏิสัมพันธ์กับคน และได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น 6) การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการปล่อยให้มีโอกาสเสรีภาพทางความคิด และมีบิดามารดาคอยดูแลและชี้แนะ และ 7) สร้างแรงบันดาลใจ เป็นการชื่นชม บางครั้งอาจมีการให้รางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ

สรุปได้ว่า นักศึกษาได้บ่มเพาะพฤติกรรมจิตอาสาได้จากการอบรมเลี้ยงดู สั่งสอน ด้วยวาจา การทำตนให้เป็นแบบอย่าง ชักชวนไปร่วมกิจกรรม ประสบการณ์การทางสังคม การทำกิจกรรมทางสังคม การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง และการสร้างแรงบันดาลใจ ดังผู้ให้ข้อมูล สัมภาษณ์ที่ว่า

“นักศึกษาได้มีการเรียนรู้จากสิ่งที่บิดามารดากระทำให้เห็นเป็นแบบอย่างและตนเองได้ไปร่วมทำกิจกรรมด้วยจึงสนใจและชอบทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา และการขัดเกลาทางสังคมของสถาบันครอบครัว” (นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ, 2564)

2. สถาบันการศึกษา พบว่า การขัดเกลาของสถาบันการศึกษามีทุกระดับตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา โดยผ่านกระบวนการจากอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ที่ปรึกษา ใช้วิธีการให้ความรู้ด้านวิชาการโดยมีการจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรก คุณธรรมจริยธรรม และการปลูกฝังจิตสาธารณะ มีกระบวนการขัดเกลา เช่น วิธีการอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา การลงโทษ การให้รางวัล และการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง ประกอบด้วย 1) อบรมสั่งสอนด้วยวาจา การขัดเกลาผ่านการอบรมสั่งสอนจากครูบาอาจารย์จะเริ่มจากบังคับให้ทำโดยเฉพาะระดับมัธยม ในระดับอุดมศึกษาจะอบรมสั่งสอนโดยผ่านรายวิชา และกิจกรรมนอกหลักสูตร 2) ชักชวนไปร่วมกิจกรรม การขัดเกลาผ่านชักชวนไปร่วมกิจกรรม เช่น ค่ายจิตอาสา โครงการช่วยเหลือสังคม 3) จูงใจ โน้มน้าว เป็นการชื่นชม ให้กำลังใจเมื่อทำความดี และการให้รางวัลเป็นคะแนน 4) ประสบการณ์การทางสังคม มหาวิทยาลัยมีกิจกรรมนอกหลักสูตรที่น่าสนใจ หากเป็นผู้นำนักศึกษาก็จะได้รับโอกาสสั่งสมประสบการณ์สังคมได้สูงกว่า 5) การทำกิจกรรมทางสังคม เป็นกิจกรรมที่ทำด้วยความสมัครใจ การเห็นคุณค่าในการดูแลรักษาของส่วนรวม มีความประทับใจเมื่อเห็นคนที่เราไปช่วยยืมก็รู้สึกภูมิใจ 6) การเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการสร้างตัวตนของเราอย่างมีจุดยืน ถูกต้องสังคมยอมรับ และมีจิตที่พร้อมเป็นอาสาสมัคร และ 7) สร้างแรงบันดาลใจ ครูอาจารย์มีบทบาทสำคัญต่อฐานคิดเรื่องจิตอาสาที่จะพัฒนาต่อไปในอนาคต

สรุปได้ว่า การขัดเกลาทางสังคมของสถาบันการศึกษาผ่านตัวแทนคือ อาจารย์ ผู้สอน และอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งเป็นผู้ให้ความรู้ด้านวิชาการมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และการปลูกฝังจิตสำนึกให้นักศึกษา จากพฤติกรรมการสอนและการดำเนินชีวิตของอาจารย์ มีผลถึงการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักศึกษา พร้อมทั้งอาจารย์ยังทำหน้าที่ในการสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาจิตสำนึก ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“นักศึกษาได้นำความรู้ที่อาจารย์สอน และข้อคิดต่าง ๆ ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึก และอาสาสมัคร ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถซึมซับจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้” (นักศึกษาคณะนิติศาสตร์, 2564)

3. สถาบันศาสนา พบว่า จากวัยและสถานการณ์ในปัจจุบันทำให้นักศึกษาห่างเหินกับสถาบันศาสนา เนื่องจากมีหน้าที่ในการเล่าเรียนศึกษาและในด้านความสนใจ ความเชื่อ ขึ้นอยู่กับการปลูกฝังในแต่ละครอบครัว ส่วนใหญ่กิจกรรมที่นักศึกษาเข้าร่วมกับสถาบันศาสนา จะเกิดจากมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดขึ้นตามโอกาสและวันสำคัญ เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา การเทศน์มหาชาติ และยังมีวิชาที่สอนเกี่ยวกับศาสนา เช่น วิชาไทย ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านเนื้อหาและกิจกรรม แต่ในนักศึกษาที่เป็นมุสลิมจะมีการเข้าถึงสถาบันศาสนามากกว่า เนื่องจากมีคำสอนที่บัญญัติไว้เรื่องการให้ทาน และการมีจิตอาสา โดยได้รับการอบรมสั่งสอนจาก โต๊ะอิหม่าม มีกระบวนการขัดเกลา เช่น วิธีการอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา การสร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง และการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง

สรุปได้ว่า การขัดเกลาทางสังคมของสถาบันศาสนา คือ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา สอนเรื่องการให้ทาน การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผล สอนให้เมตตา โดยผ่านผู้นำทางศาสนา เช่น โต๊ะอิหม่าม หรือพระที่เป็นเกจิที่เป็นพระสายปฏิบัติ แต่สิ่งที่ค้นพบคือ การได้รับการอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา เนื่องจากคนในครอบครัวมีความใกล้ชิดศาสนาพาเข้าวัด หรือการไปมัสยิด ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“ตนเองนับถือศาสนาพุทธจะถูกปลูกฝังในเรื่องศาสนามาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และเชื่อว่าทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีและมีศีลธรรม” (นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, 2564)

4. สถาบันสื่อสารมวลชน พบว่า สื่อที่มีผลกับพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งสื่อพื้นบ้าน เช่น หนังสือ มโนราห์ นักศึกษาที่เป็นผู้นำบางส่วนเป็นกลุ่มที่

สนใจเรื่องสื่อพื้นบ้าน และสนใจโดยส่วนตัว จึงเข้าไปเรียนรู้ศิลปะการแสดงสื่อพื้นบ้าน และได้สัมผัสเรียนรู้งานจิตอาสาจากสื่อพื้นบ้าน นอกจากนี้ คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ในยุคดิจิทัลสื่อยุคดิจิทัล สื่อออนไลน์ มีความสำคัญ เช่น Facebook Instagram YouTube เป็นต้น มีผลทำให้นักศึกษาเห็นเป็นแบบอย่าง และสร้างแรงบันดาลใจ ดังนั้น สื่อจึงมีบทบาทในการขัดเกลาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาที่สำคัญ เนื่องจากปัจจุบันสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้คนในสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อทั้งในแง่ดีและไม่ดี ทำให้เกิดทัศนคติด้านบวกมากขึ้นในเรื่องจิตอาสา เช่น ดาราที่ชื่นชอบแสดงแบบอย่างให้เห็น การเข้ากลุ่มเป็นแฟนคลับชวนไปสร้างกิจกรรมเพื่อสังคม มีกระบวนการขัดเกลา เช่น วิธีการอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา การสร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง และการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง

สรุปได้ว่า การขัดเกลาทางสังคมของสถาบันสื่อสารมวลชนผ่านตัวแทนคือ ดารา นักร้อง นักแสดงที่ชื่นชอบ ชวนเข้าร่วมกิจกรรมทำดีเพื่อสังคม ช่องทางที่ใช้สื่อสาร ได้แก่ Facebook Instagram YouTube Line และโทรทัศน์ โดยใช้สื่อมวลชนส่งต่อการกระจายความคิด ความรู้ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสู่การรับรู้ ถือได้ว่าเป็น ส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคม และฐานะเป็นประชาชนคนไทย ดึงผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“สื่อมวลชนมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารในด้านต่าง ๆ ไปสู่สมาชิกในสังคมอย่างทั่วถึงทำให้สมาชิกได้รับรู้ข่าวสารและเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างถูกต้องมีความเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยผ่านดารา นักร้อง นักแสดงที่ชื่นชอบ ที่ชวนกันเข้าร่วมกิจกรรมทำดีเพื่อสังคม” (นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ, 2564)

5. กลุ่มเพื่อน พบว่า เพื่อนถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสา เพราะสำหรับวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการยอมรับ และให้ความเป็นอิสระทางความคิด หากได้กลุ่มเพื่อนที่มีการทำกิจกรรมจิตอาสาที่จะมีส่วนในการจูงใจในการมีพฤติกรรมจิตอาสาได้ มีกระบวนการขัดเกลา เช่น ชักชวนไปร่วมกิจกรรม การจูงใจและโน้มน้าว ประสพการณ์การทางสังคม การทำกิจกรรมทางสังคม และการสร้างแรงบันดาลใจ ประกอบด้วย 1) ชักชวนไปร่วมกิจกรรม การชักชวนไปทำของกลุ่มเพื่อนถือเป็นการขัดเกลาที่น่าสนใจ เพราะในวันรุ่นเป็นวัยที่ต้องการยอมรับจากเพื่อนจึงทำให้ต้องการเข้ากลุ่มเข้าสังคม จึงมีการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นทีม 2) จูงใจและโน้มน้าว การโน้มน้าวจากเพื่อนให้ไปเปลี่ยนพฤติกรรมจิตอาสาเนื่องจากอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ทำงานด้านจิตอาสา 3) ประสพการณ์ เกิดจากการอยู่กับกลุ่มเพื่อนพบเจอประสพการณ์ทางสังคมร่วมกันจึงทำให้เกิดการเรียนรู้ เช่น การออกค่าย การทำกิจกรรมรับน้อง การทำกิจกรรมบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย 4) การทำ

กิจกรรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้รู้จักชุมชนท้องถิ่นบริเวณใกล้กับมหาวิทยาลัย มีการเรียนรู้กับชุมชนทำงานร่วมกับชุมชนได้ และ 5) สร้างแรงบันดาลใจ เพื่อนสามารถสร้างแรงบันดาลใจในแง่ของการชักชวนและบอกว่าทำแล้วได้อะไร

สรุปได้ว่า การขัดเกลาทางสังคมของกลุ่มเพื่อน โดยเพื่อนและสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักศึกษา เป็นกระบวนการผลักดันให้เกิดจิตสำนึกในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมหรือความรักที่มีต่อกลุ่มเพื่อน และมีอิทธิพลทำให้นักศึกษามีความเชื่อในพฤติกรรมไปตามกลุ่มที่ยึดอยู่ เป็นกลุ่มที่สนับสนุน สนองอารมณ์ จิตใจและความต้องการ และกลุ่มเพื่อนยังมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ กระตุ้นให้เกิดความคิดหรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้ ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

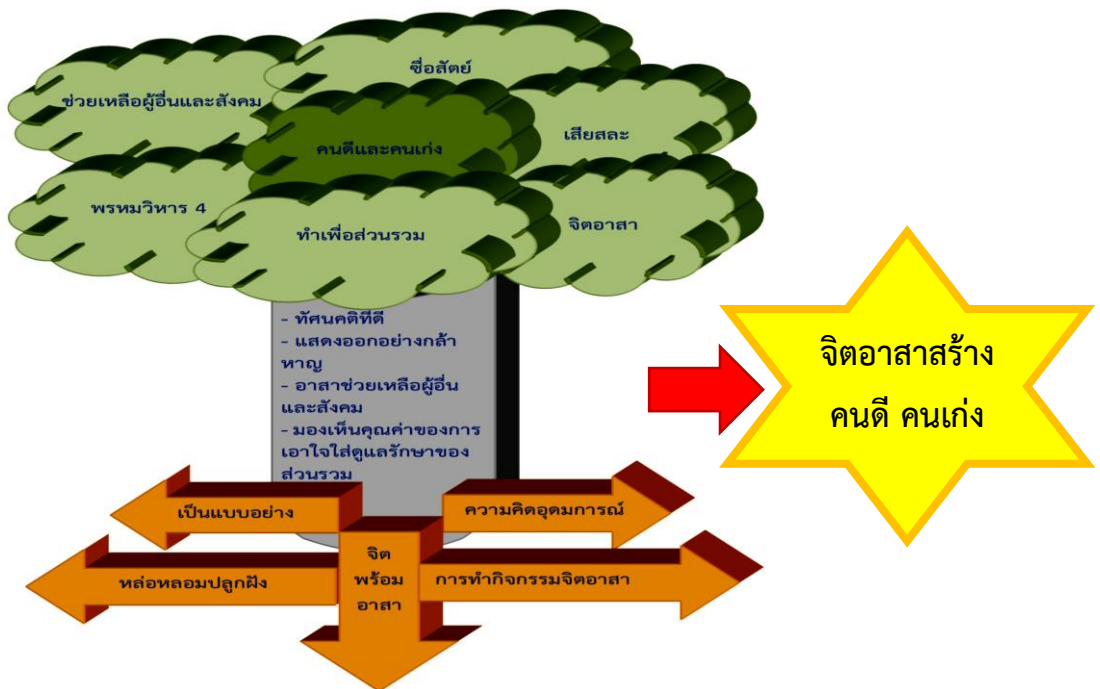
“เพื่อนรุ่นพี่ในมหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้น้องมีอุดมการณ์จิตอาสาอย่างมาก” (นักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาได้เกิดข้อค้นคือ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาเป็นกระบวนการทางสังคมกับทางจิตวิทยา โดยมีการแสดงออกของพฤติกรรมเริ่มจากความคิด ความรู้สึกที่อยู่ภายในตัว หรือจิตสำนึก ที่มีจิตที่ปรารถนาดี มีความรัก ความเอื้ออาทร เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และการมีปฏิสัมพันธ์กัน สภาพที่เกิดจากความคิดทางจิตที่คิดซ้ำ ๆ ส่งผลเป็นบุคลิกที่มีความชัดเจนจนแสดงออกเป็นพฤติกรรม โดยนำแนวคิดทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์, 2555) มาเชื่อมโยงประกอบด้วย ส่วนที่หนึ่งคือ ดอกและผลไม้บนต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำดีละเว้นชั่ว และพฤติกรรมของคนดี เช่น มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ มีจิตอาสา โดยพฤติกรรมเหล่านี้เชื่อมโยงกับส่วนที่สองคือ ส่วนลำต้นของต้นไม้ เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความเชื่อของจิตใจคือ 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) มุ่งอนาคต และการควบคุมตนเอง 3) ความเชื่ออำนาจในตน 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 5) ทศนคติ คุณธรรม และค่านิยม เช่น เชื่อว่าเปลี่ยนแปลงสังคมได้ เชื่อว่าตนเองมีคุณค่า เชื่อว่าจิตมีความพร้อมเป็นอาสาสมัครได้ และส่วนที่สามคือ รากของต้นไม้ เป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมทั้งหมดมีพื้นฐานมาจากจิตใจคือ 1) สติปัญญา 2) ประสบการณ์ทางสังคม และ 3) สุขภาพจิต โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ นักศึกษามีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งควบคู่ไป โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง พัฒนาของวัยที่มีการส่งต่อไปสถาบันการศึกษาที่ให้ความรู้ที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมบ่มเพาะสร้างพลเมืองตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย และมีคุณสมบัติสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันศาสนา ทุกศาสนาสอนให้เป็นคนดี มีจิตเมตตา รู้จักช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ การปลูกฝัง

คำสั่งสอนเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะเบื้องต้นของผู้ที่มีจิตอาสา ผวนกับการหล่อหลอมในเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธรศาสนา “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นวาทกรรมที่ครอบงำและบ่มเพาะตั้งแต่วัยเด็ก ส่งผลต่อจิตใจให้เกิดการยกระดับโดยอัตโนมัติแบบซึมซับ โดยกระบวนการขัดเกลาทางสังคมตามธรรมชาติ สถาบ้นสื่อสารมวลชน ปัจจุบันเป็นยุคข่าวสารโลกแห่งดิจิทัลสามารถรับรู้ติดตามข่าวได้ตลอด 24 ชั่วโมง การอัปเดตสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อการนำเสนอของสื่อ ทั้งนี้อาจทำให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างโดยผ่านบุคคลที่ชื่นชอบ เป็นผลนำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมเลียนแบบ และกลุ่มเพื่อน การอาศัยอาศัยในสังคมที่เหมาะสมย่อมนำไปสู่สิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น การคบเพื่อนดี กลุ่มเพื่อนมีแรงจูงใจที่สำคัญในการโน้มน้าวทั้งอารมณ์ ความรู้สึก และอิทธิพลทางจิตใจในการปรับพฤติกรรมเพื่อเข้ากลุ่ม หรือการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ที่เป็นพวกเดียวกัน โดยมีจุดมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคมคือ การศึกษาเรียนรู้ที่นำไปเพื่อพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญต่อพฤติกรรมจิตอาสา ได้แก่ 1) ปัจจัยทางจิต ประกอบด้วย การรับรู้ความสามารถตน การเห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น และแรงจูงใจ และ 2) ปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย การอบรมสั่งสอน การมีตัวแบบด้านจิตอาสา การสนับสนุนทางสังคม และสภาพแวดล้อม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 พลังจิตอาสา

อภิปรายผล

จากการศึกษาการให้ความหมายและลักษณะพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี พบว่า ความหมายของจิตอาสา คือ การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจ สมัครใจ การนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน การกระทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งลักษณะของผู้ที่มีจิตอาสา คือ ผู้ที่กระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตใจเสียสละ โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ และมีจิตที่พร้อมเป็นอาสาสมัคร และพฤติกรรมของจิตอาสา คือ ผู้ที่แสดงออกถึงความสมัครใจในการช่วยเหลือผู้อื่น มีความตระหนักรู้ และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก มองเห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งที่เป็นของส่วนรวม สอดคล้องกับพระไพศาล วิสาโล กล่าวไว้ว่า จิตอาสา เป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น มีแรงจูงใจสูงที่จะทำกิจกรรมนั้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น มีจิตวิญญานของการทำงานร่วมกัน เป็นทีม และเป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี ทั้งนี้ การที่มีจิตอาสาต้องมีจิตที่ไม่นิ่งดูตายต่อสังคม หรือความทุกข์ยากของผู้อื่น และปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่ด้วยการให้ทานให้เงิน แต่ด้วยการสละเวลา ลงแรงเข้าไปช่วย และด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยผู้อื่น จุดที่ควรเน้นคือ จิตอาสาไม่ใช่แค่การทำความดีเพื่อผู้อื่นหรือเพื่อส่วนรวมอย่างเดียว แต่ยังเป็นการพัฒนาจิตวิญญาน (พระไพศาล วิสาโล, 2559)

จากการศึกษาปัจจัยการขัดเกลาสังคมที่ส่งเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี พบว่า สถาบันครอบครัวมีบทบาทในการขัดเกลาทางสังคมโดยบิดามารดาและปู่ย่าตายายได้บ่มเพาะพฤติกรรมจิตอาสาได้จากการอบรมเลี้ยงดู มีการสั่งสอนด้วยวาจา การทำตนให้เป็นแบบอย่าง และการชักชวนไปร่วมกิจกรรมทางสังคม สถาบันการศึกษาขัดเกลาจากอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ที่ปรึกษา โดยให้ความรู้ด้านวิชาการมี การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และการปลูกฝังจิตสาธารณะให้กับนักศึกษา สถาบันศาสนา คือ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา สอนเรื่องการให้ทาน การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผล สอนให้เมตตา โดยผ่านผู้นำทางศาสนา เช่น โต๊ะอิหม่าม หรือพระสถาบันสื่อสารมวลชนมีการขัดเกลาทางสังคมผ่านดารา นักร้อง นักแสดงที่ชื่นชอบ ชวนเข้าร่วมกิจกรรมทำดีเพื่อสังคม ช่องทางที่ใช้สื่อสาร ได้แก่ Facebook Instagram YouTube Line และโทรทัศน์ โดยใช้สื่อมวลชนส่งต่อการกระจายความคิด ความรู้ หรือการรับรู้ เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ และกลุ่มเพื่อนเป็นสภาพแวดล้อมหนึ่งที่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรม โดยกระบวนการผลักดันในการเกิดจิตสำนึกคือ การรวมกลุ่มทำกิจกรรม เช่น ชมรมสโมสรร ค่ายจิตอาสา และมีอิทธิพลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สอดคล้องกับศิริพงษ์ ฐานมัน

กล่าวว่า กิจกรรมจิตอาสาในมหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกรู้คุณค่าตน และรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งอนาคตของสังคมไทยจะเป็นสังคมแห่งความช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบสุขอย่างยั่งยืน ส่วนสถาบันสื่อสารมวลชน มีบทบาทสำคัญยิ่งในยุคปัจจุบัน เพราะเป็นยุคเทคโนโลยีทำให้สื่อเข้ามามีบทบาทอย่างรวดเร็ว ทำให้เยาวชนมีแบบอย่าง โดยผ่านจากบุคคลต้นแบบด้านสื่อสารมวลชน เช่น นักร้อง นักแสดง ซึ่งเยาวชนจะรู้สึกมีแรงบันดาลใจในการทำจิตอาสา และมีสื่อผลิตออกมาเพื่อจูงใจ โน้มน้าวคนให้สนใจทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม (ศิริพงษ์ ฐานมั่น, 2560) และดวงทิพย์ อันประสิทธิ์ กล่าวว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้เกิดจิตอาสาในชุมชนผ่านสถาบันต่าง ๆ คือ 1) ครอบครัว ได้แก่ วิธีการอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา การทำตนให้เห็นเป็นแบบอย่าง การลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล สร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง 2) ศาสนา ได้แก่ วิธีการอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา สร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง และ 3) โรงเรียน ได้แก่ วิธีการอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา การลงโทษ การให้รางวัล การทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง และเมื่อเปรียบเทียบกระบวนการขัดเกลาของจิตอาสาของสถาบันทางสังคมที่สำคัญ พบว่า วิธีการที่ทุกสถาบัน ทั้งสถาบันครอบครัว ศาสนา และโรงเรียน ได้ใช้มากที่สุดคือ การขัดเกลาทางสังคม ด้วยการอบรม/สั่งสอนด้วยวาจาและวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง รวมถึงวิธีการลงโทษด้วย (ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์, 2555)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การให้ความหมายและลักษณะและพฤติกรรมของผู้มีจิตอาสา พบว่า จิตอาสา หมายถึง การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจ สมครใจ การนี้ถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และการกระทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งสามารถตีความเรื่องความหมายของจิตอาสาและมีลักษณะเป็นผู้โอ้ออมอารี มีน้ำใจ มีภาวะความเป็นผู้นำ เป็นคนที่สามารถปรับตัวตามสถานการณ์ได้สถานการณ์ได้ เป็นคนที่ชอบการได้เรียนรู้ตัวเอง และเรียนรู้คนอื่น รู้จักเพื่อนใหม่ ๆ และเป็นคนที่เห็นคุณค่าของตนเองและเห็นคุณค่าของการทำประโยชน์เพื่อส่วนร่วม จิตอาสาเป็นการผสมผสานการพัฒนาตนกับพัฒนาสังคม โดยอาศัยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม มีจุดมุ่งหมายในการทำงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นจากการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหาหรือขาดแคลน โดยการรวมตัวกันของที่มีแรงจูงใจมีความชอบความสนใจเหมือนกัน เสียสละเวลา กำลังกาย กำลังใจ และความคิดสติปัญญา เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ปัจจัยการขัดเกลาสังคมที่ที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี พบว่า สถาบันครอบครัวมีบทบาทในการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาเป็นอันดับแรก การสนับสนุนจากการครอบครัวเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้มีพฤติกรรมจิตอาสา และเป็นแบบอย่างที่ดี

สำคัญซึ่งการมีแบบอย่างจากการคนใกล้ชิด คนรอบข้างจะทำให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมจิตอาสา ร่องลงมาคือ สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน สถาบันสื่อสารมวลชน และสถาบันศาสนา ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้คือ ควรรักษาการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมพฤติกรรมกรรมมีจิตสาธารณะของนักศึกษา และควรจัดทำหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับงาน บริการเพื่อสังคม (Service Learning) บนฐานของจิตอาสา โดยกำหนดให้เป็นรายวิชาศึกษา ทั่วไป และข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมจิต อาสา เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา บุคลิกภาพ ทัศนคติ ค่านิยม โดยเปรียบเทียบระดับและ ขั้นตอนการแสดงออกของพฤติกรรมจิตอาสา เพื่อเพิ่มแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมจิตอาสาและ พัฒนาให้อยู่ในระดับสูงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรรยา พรรณนา. (2559). จิตสาธารณะสร้างได้ง่ายนิดเดียว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทนา อุดม และคณะ. (2559). สถาบันหลักของสังคมกับการพัฒนาเยาวชน. วารสารวิจัยราช ภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), 227-237.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2564). โครงการพระราชทานของในหลวง ร.10. เรียกใช้เมื่อ 9 ธันวาคม 2564 จาก <https://www.thansettakij.com/royal/442798>
- ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์. (2555). รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม . สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ทิตนา แคมมณี. (2553). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นักศึกษาคณะครุศาสตร์. (9 สิงหาคม 2564). การให้ความหมาย พฤติกรรมจิตอาสาและ กระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, ผู้สัมภาษณ์)
- นักศึกษาคณะนิติศาสตร์. (14 สิงหาคม 2564). การให้ความหมาย พฤติกรรมจิตอาสาและ กระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, ผู้สัมภาษณ์)
- นักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์. (14 สิงหาคม 2564). การให้ความหมาย พฤติกรรมจิตอาสา และกระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, ผู้สัมภาษณ์)

- นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. (9 สิงหาคม 2564). การให้ความหมาย พฤติกรรมจิตอาสาและกระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, ผู้สัมภาษณ์)
- นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ. (14 สิงหาคม 2564). การให้ความหมาย พฤติกรรมจิตอาสา และกระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, ผู้สัมภาษณ์)
- นักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (14 สิงหาคม 2564). การให้ความหมาย พฤติกรรม จิตอาสาและกระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุษราภรณ์ ตีเขาว์. (2561). ขบวนการจิตอาสา: การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของ เยาวชนใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม . มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุษราภรณ์ ตีเขาว์ และคณะ. (2562). ขบวนการจิตอาสา: การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนา ตน ของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. , 7(ฉบับเพิ่มเติม). S67-S78.
- ประวีณา อัสโย. (2557). เผยจุดเน้นการจัดการศึกษาหน้าที่ความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21. วารสารการศึกษาไทย, 11(116), 18-20.
- พระไพศาล วิสาโล. (2559). เครือข่ายจิตอาสา คู่มือจิตอาสาโครงการจิตอาสาเพื่อในหลวง. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
- ศิริพงษ์ ฐานมั่น. (2560). จิตอาสาประตูลู่ CSR ที่ยั่งยืน. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 7(1), 169-184.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2560). ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Sutthirat, C. . (2012). Teach children to have public minds. (5th edition). Bangkok: Chulalongkorn University printing.
- Udom, C. et al. (2016). Social key institutions and the linkage of youth development. Phranakhon Rajabhat Research Journal, 11(2), 235-236.